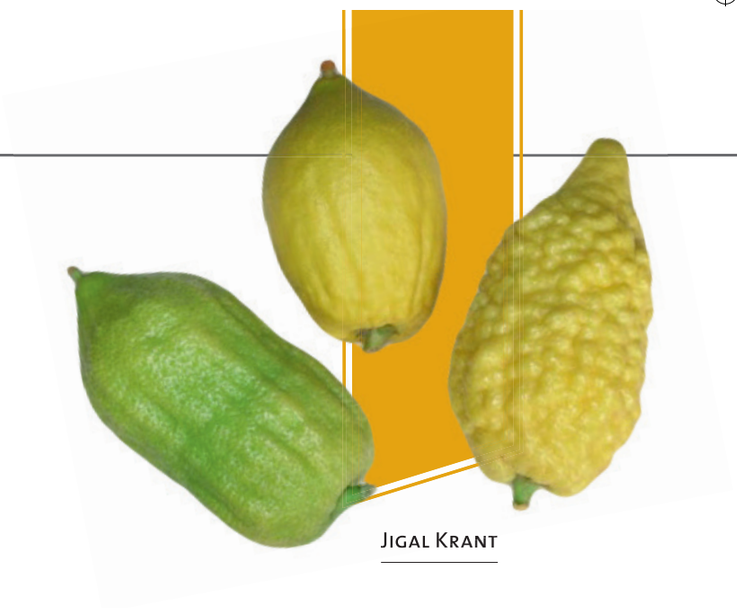

Jigal Krant

De kosjere hamvraag **Etrog**

Amper een week geleden gaf ik – na een sterk staaltje afdingen – vierhonderd sjekel uit op een markt in Mea Sjeariem, de meest orthodoxe wijk van Jeruzalem. De marktkoopman was naar eigen zeggen in een toegeeflijke bui, want met een beetje volharding en wat mazzel had hij zijn top-etrog voor het dubbele bedrag kunnen verkopen. Vijfentachtig euro voor een veredelde citroen lijkt bizar veel geld, maar het was een exquis exemplaar: effen okergeel, geheel smetteloos, volledig symmetrisch en met het knopje fier omhoog. Voor uw informatie: ik deed deze decadente aankoop in het kader van mijn televisieprogramma *De Koosjere Hamvraag*. Zie ook de fotoreportage op pagina 20.

'Wonderschoon', had de rabbijn in een sjoeltje achter in de markt met nauwelijks verholen tegenzin vastgesteld. In het half uur dat ik voor zijn taxatie in de rij had gestaan, had ik hem nog niet zo verlekkerd naar een etrog zien kijken. Ik moet toegeven dat zijn gezaghebbende oordeel me met enige trots vervulde. Om me heen staarden mannen met lange baarden en imposante pijpenkrullen me afgunstig aan. Het kon toch niet zo zijn dat een halfbakken Jid in profane kledij er met een fraaiere etrog vandoor ging dan zij?

De Tora gebiedt om met Soekot 'een vrucht van een begerenswaardige boom' ter hand te nemen. Persoonlijk ben ik bijzonder gecharmeerd van kokospalmen (zeker van die overhellende op hagelwitte stranden), maar volgens de schriftgeleerden zinspeelt de Tora specifiek op de etrog. Een opmerkelijke keuze, want ik bezocht eerder dit jaar een etrogboer en de wat gedrongen kronkelboompjes met gifgroene bladeren die ik daar aantrof konden me niet bovenmatig bekoren.

> Volwassen mannen staan urenlang met vergrootglaasjes naar citrusvruchten te turen

De Tora zegt dus niets over de esthetiek van de vrucht zelf. Toch interpreteren Gods meest devote volgelingen de bijbeltekst als een aansporing om een zo mooi mogelijke vrucht aan te schaffen. Een etrog met een kleine beschadiging is zodoende onbruikbaar. Dat drijft de prijs aanzienlijk op, want fruit is doorgaans niet onbesmet. Minuscule vlekjes en onregelmatigheden kunnen door de beugel, maar wie het gebod mooi wil vervullen gaat op zoek naar dat ene wonderschone exemplaar. En dus staan volwassen mannen urenlang met vergrootglaasjes naar citrusvruchten te turen. Ze hebben daar alle tijd voor, want de allervroomsten werken niet. Dat geeft te denken. Ruim de helft van de bevolking van Mea Sjeariem leeft onder de armoedegrens. Kinderen krijgen vrijwel nooit vers fruit te eten, maar papa koopt wel een vrucht van een paar honderd sjekel.

De wedloop om de mooiste etrog druist wat mij betreft in tegen alles waar het jodendom voor staat. Wie beslag legt op de mooiste etrog, ontneemt daarmee zijn buurman de mogelijkheid om het gebod even fraai te vervullen. Bovendien, zijn niet alle etrogiem Gods creatie?

Een bekende Joodse parabel vertelt hoe God op zoek ging naar een berg om de Tora op te geven. Elke berg probeerde God te verleiden met zijn hoogte en schoonheid, maar uiteindelijk viel de keuze op dat ene kale bergje dat zich niet eens in de strijd had durven te mengen. Moraal van het verhaal: het gaat niet om uiterlijke schijn. God schiep bergen, en zo ook mensen en etrogiem, in alle soorten en maten. Zou het niet veel mooier zijn als we alle etrogiem, óók die met een smetje, zouden gebruiken met Soekot? Het gaat er immers om dat de boom waaraan de vruchten groeien mooi is en niet de vrucht zelf. Die symboliek vind ik bij nader inzien veel mooier: we zijn allen de gelijkwaardige kinderen van een prachtige schepper.

Tamarah Benima

Sop

> Er zit iets magisch aan het werk dat traditioneel door de vrouwen wordt gedaan

Tijdens een van de tussendagen heb ik de totaal vervuilde keuken van een dierbare vriendin schoongemaakt. Dat kan ze niet meer. Zelfstandig wonen gaat nog, maar op ladders staan om spinrag weg te halen, de bovenkant van keukenkastjes afsoppen, op de knieën om de ijskast van een dierentuin aan bacteriën te verlossen, de ongerechtigheden uit het filter van de droogtrommel halen, de flessen naar de glasbak brengen, de vloer dweilen, de pannen uitschuren, dat gaat allemaal niet meer. En een kapotte lamp vervangen ook niet. In het jodendom bestaat er voor dit soort hulp de term *gemiloet chasadiem,* daden van liefdadigheid. Ik gebruik een eigen term: 'de zen van het emmertje met sop' (ooit zal ik dat als boektitel gebruiken). Gemiloet chasadiem doe je ook niet alleen voor de ander, maar bij 'de zen van het emmertje met sop' is het duidelijker dat wat je voor de ander doet bijdraagt aan je eigen spirituele geluk en ontwikkeling.

Er zit iets magisch aan het werk dat traditioneel door de vrouwen wordt gedaan. Twee stokjes en een draad en je kunt een kledingstuk breien en daarmee bescherming, warmte, schoonheid en behaaglijkheid creëren. Zo'n gebreid kledingstuk is een uiting van liefde en zorg. Van aandacht voor de ander. Een naald en draad, meer is er niet nodig om de mooiste en handigste dingen te maken. Voor het schoonmaken van een keuken is niet meer nodig dan water, wat zeep en schuurmiddel, sponsjes en schoonmaakdoekjes. Je kunt zorg en aandacht geven en licht brengen door op te ruimen en te ordenen. Er is zo weinig nodig om een ander te helpen. Ja, zonder spierkracht en energie kom je er niet, en je moet ook een beetje weten wat je moet doen en hoe je zo'n klus geordend aanpakt. En je moet tijd maken.

Bij *tikoen olam,* het herstel van de wereld, denken we tegenwoordig terecht aan de grote dingen: het bestrijden van klimaatverandering, het tegengaan van armoede, het stoppen van de uitbuiting van de aarde, het uitbannen van slavernij, de bestrijding van ziekten, toegang geven tot schoon drinkwater, het dempen van gewelddadige conflicten. Er is zoveel. Maar het begint met het emmertje met sop. Dat is waar de goddelijke liefde handen en voeten krijgt.

7503_hamvraag_column_Tamarah_rechts.indd 1 15-10-14 18:54